24.4.85

Σημειώσεις

Τί θά γίνουν οἱ ἐφαρμοσμένες;

Περνάει πάλι ὁ καιρός καί δέν ἀκούγεται τίποτα γιά τή δημιουργία τών τμημάτων ἐφαρμοσμένων τεχνών στή σχολή καλών τεχνών τού πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Από τήν ἀρχή τονίσαμε (καί ὄχι μόνο ἐμείς) πόσο σημαντικά στοιχεία θά ἤταν γιά τήν Βόρεια Ελλάδα τά τμήματα ἐφαρμοσμένων τεχνών (γιά μωσαϊκά, βιτρό, χάλκινα, πήλινα κλπ.) καθώς καί τό τμήμα δημιουργίας διδακτικού προσωπικαύ γιά τή μέση ἐκπαίδευση. Δυστυχώς, φαίνεται ὅτι ὁ ὀρθολογισμός πάσχει σ' αὐτόν τόν τόπο. Καί ἱδρύθηκε τμήμα μουσικολογίας (σέ μιά πόλη, σέ μιά χώρα, ὅπως τόνισαν οἱ εἰδικοί, ὅπου θά ἔχουμε ἰδιωτική βασική μουσική ἐκπαίδευση ἀλλά κρατική ἀνώτατη) ἀλλά δέν θά ἔχουμε τή λογική ἐπέκταση τής σχολής εἰκαστικών τεχνών. Οχι ὅτι εἶναι κακή ἡ δημιουργία σχολής μουσικολογίας· κάθε ἄλλο. Ομως, ἄλλες ἤταν οἱ ὀρθές πρατεραιότητες. Ας ἐλπίσουμε ὅτι τελικά θά πρυτανεύσει ἡ λογική καί θά προχωρήσει ἔγκαιρα καί τό τμήμα ἐφαρμοσμένων εἰκαστικών τεχνών. Αναγνωρίσαμε ὁπό τήν ἀρχή ὅτι ἡ δημιουργία τής σχολής καλών τεχνών στή Θεσσαλονίκη ἤταν ἕνα καλό πρώτο θήμα, ἐστω καί μέ τμηματικές συμπληρώσεις. Αὐτό δέν σημαίνει, ὡστόσο, ὅτι θά πρέπει ἡ ὁλοκλήρωση τής σχολής νά πάρει σέ μάκρος.

Οἱ δερβίσηδες καί οἱ πάμπ

Ενα περιοδικό μεγάλης κυκλοφορίας εἶχε τήν ὡραία ἐμπνευση νά δώσει ἕνα ἀφιέρωμα γιά τή Θεσσαλονίκη - καί μάλιστα σέ δύο συνέχειες. Ωστόσο, ἡ εἰκόνα τής Θεσσαλονίκης πού δόθηκε ἤταν μάλλον διαστρεθλωτική: εἴδαμε εἰκόνες ἀπό τήν δραστηριότητο ἡ τό πόθη τών Εβραίων, εἴδαμε Τούρκους δερβίσηδες νά χορεύουν, εἴδαμε τήν παρολία μας, τό θαρδάρι μας, τήν ἀγορά Μοδιόνα καί τίς πάμπ, ἀλλά πουθενά δέν φαίνεται ὁν αὐτή ἡ πόλη, ἡ δεύτερη τής χώρας, διαθέτει θέατρο, μουσική κίνηση, ζωγράφους, ποιητές καί πεζογράφους, ἠθοποιούς... Καί πουθενά δέν φάνηκε τό Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο, μέ τό πλούσιο ἐπί μισό αἰώνα καί πάνω ἔργο του. Ἔτσι ἡ πόλη αὐτή τών 23 αἰώνων, ἐμφανίζεται οὰν ἀπαπνευματοποιημένη, σάν μιά πόλη περισσότερο τού πορελθόντος παρά τού παρόντος. Καί εἶναι ἄδικα...

Οἱ πάντοτε ξεχασμένοι

Μού ἔλεγε κάποιος: νά δεῖς, τώρα πού ὁ ὅμμος πήρε ἔργα ζωγράφων, διαθέτοντας κάποια ἑκατομμύρια, θά ξεσηκωθοῦν καί οἱ λογοτέχνες νά ζητοῦν. Φυσικά, δέν θά ξεσηκωθοῦν

Ο Δημήτρης Παπαμιχαήλ τονίζει:

Φαιδρές κατάντησαν οἱ «κρατικές» σκηνές

Ο Μανέλης θά ἦταν ὑπερήφανος σέ σύγκριση μέ τά περιφερειακά

«Δέν περνάω οὐτε ἀπ' ἔξω ἀπό τά κρατικά θέατρα μέ τή σημερινή κυθέρνηση», διακηρύσσει ὁ Δημήτρης Παπαμιχαήλ, σέ μιά καυτή συνέντευξη πού ἔδωσε πρός τή «Μακεδονία». Πρίν δυό χρόνια εἴχαμε δημοσιεύσει σ' αὐτές ἐδώ τίς σελίδες μιά συζήτηση μέ τόν ἴδιο δημοφιλή πρωταγωνιστή, ὁπου τά εἴχε πεῖ πάλι «ἔξω ἀπό τά δόντια».

Ο Δημήτρης Ποπαμιχαήλ πού βρίσκεται αὐτόν τόν καιρό στήν πόλη μας, ποίζοντας μαζί μέ τήν Αλίκη Βουγιουκλάκη τό «Εκπαιδεύοντας τή Ρίτα», μός εἶπε καί τώρα ξεκάθαρα τίς ὀπόψεις του γύρω ἀπό τά θεατρικά μας πράγματα, σέ μιά συζήτηση πού, μοιραία, ἐπεκτόθηκε καί στήν γενικότερη κατάσταση πού ἐπικρατεί στή χώρα. Η συζήτηση ἄρχισε μέ σημεία στήριξης τήν πολιάτερη ἐκείνη συνέντευξή μας.

– Πρίν δυό χρόνια μιλήσαμε γιά τήν κατάσταση τού θεάτρου, γιά τίς κρατικές σκηνές, γιά τά περιφερειακά θέατρα πού ξεκινούσαν. Εἴπες πολλά πράγματα πού δέν ἦταν σλοιόδοξο. Σήμερα, θλέπεις νά βελτιώθηκε κάτι, νά ἐμεινε στάσιμο ἡ νά χειροτέρεψε;

– Φοβάμαι ὁτι ἔπεσα ἔξω στίς προθλέψεις μου. Οἱ προθλέψεις μου ἤταν γιά τά περιφερειακά ἡ δηματικά θέατρα ὁτι δέν λειτουργούσαν σωστά. Η λέξη «σωστά» ἀποδείχθηκε ἐπιεικής. Μετά ἀπό δυό χρόνια τά θέατρα αὐτά ἡ βρίσκανται ὑπό διάλυση ἡ ζούν γιά νά δικαιολογούν τήν ὑπαρξή ταυς. Εἶδα παραστάσεις τους στά κλεφτά. Μπορώ νά πώ πώς ἀν ζούσε ὁ Μανέλης ἡ κάποιος Ξύδης, πού γυρνούσε στήν ἐπαρχία μέ μπαυλούκι, θά μπορούσαν νά εἶναι ὑπερήφονοι σέ σύγκριση τής δουλειές τους μέ κάποια περιφερεισκά ἡ δημοτικά θέατρα. Η φράση «κρατικά θέατρα» ἔχει κατοντήσει πιά φαιδρή. Κάποτε τό νά εἶσαι στά «Εθνικά θέατρο» ἡ ὁτό ΚΘΒΕ ἤταν κομάρι, ἰδίως γιά ἕναν νέο. Αὐτό δέν τό λέω γιατί κρατώ μιά συγκεκριμένη στάση ἀπέναντι στά πασοκικά ἡ στά μελινικά, ἀλλά τό λέω γιατί ἔτσι εἶναι, τό λυπρόσωπες, κλασικών ἔργων, μόνο ἀπό τά ἐπιχορηγούμενα συγκροτήματα μπορούν νά ἀνέθουν καί ὄχι ἀπό ἰδιωτικούς θιάσους, γιατί εἶναι πανάκριθες καί ουνεπώς ἀούμφορες γιά ἕναν ἰδιώτη ἐπιχειρηματία. Καί τό κακό γίνεται γιατί ἀπομοκρύνεται καί τό κοινό, ἀποπροσανατολίζεται ὅταν θλέπει τόν «Πειραομό» τού Ξενόπουλου νά παίζεται αἐ στίλ Βέντεκιντ ἡ τό «Μιός πεντάρος νιάτα» τών Γιαλαμό - Πρετεντέρη νά παίζεται σάν Μπρέχτ. Ο Πρετεντέρης ἤξερε ὁτι ἔκανε ἐμπορικό θέατρο καί ὄχι Μπρέχτ. Τώρα διάφοροι προστατευόμενοι σκηνοθέτες καί σκηνοθέτιδες θέλησαν αὐτούς τούς συγγραφείς νά τούς δώσουν προεκτόσεις καί τούς ἄλλαξαν τά φώτα.

Καί ὁ Δημήτρης Παπαμιχαήλ, συνεχίζει σάν χείμαρρος τήν ἐπίθεσή του:

– Εγώ πιστεύω πώς ἡ ὑπόθεση «κρατικά θέατρα», ἔχει πιό τελειώσει. Αφού ἐπί τέσσερα χρόνια τό σχέδιο γιά τόν κανονισμά του πήγαινε κι ἔρχόταν ἀπό γραφεία αἐ γροφεία, τώρα προσπαθεί τό ὑπουργεία πολιτισμού ἐσπευσμένα νά ἀποφασίσει πόνω α' αὐτό καί νά τό πάει στή θαυλή, ὑστερα ἀπό τέσσερα χρόνια (τί ντραπή) τά κρατικά θέατρα εἶναι λέξεις νεκρές. Τί νά κάνει τώρα ἡ θουλή, τό Σύνταγμο, τά ψηφοδέλτια τά ἔγχρωμα ἡ τά θέατρα νά συζητήσει μέσα οἐ λίγες μέρες; Δέν γίνοντα οὐτά τά πρόγματα.

Αποπροσανατολισμός

Συνεχίζουμε τή συζήτηση μέ τό ἐρώτημα:

– Ποιό εἶνοι σήμερα τό μεγαλύτερο πρόθλημα τού ἑλληνικού θεάτρου;

– Πρόκειται γιά ἕνα πολύ δύσκολα ἐρώτημα - κι αὐτό γιατί δέν ὑπάρχει μόνο ἕνα πρόθλημο, ἀλλά πολλά. Κυρίως, ἄμως, εἶναι ὁ ἀποπρασανατολισμός. Φύγαμε πολύ ἀπά τή γραμμή καί τήν παράδοση πού προσπάθησαν νά χαράξουν στό ἑλληνικό θέατρο ἕνας Φώτος Πολίτης, ἕνας Ρεντήρης, ἕνας Κορσντινός ἡ ἕνας Τερζάκης καί ἠθοπαιοί σάν τόν Μινωτή, τόν Βεάκη, τήν Παξινού, τήν Μανωλίδου, τόν Κατράκη ἡ τόν Λογοθετίδη καί τόν Αργυρόπουλο, ἀ κοθένας στάν τομέα του καί στή δουλειά τους εἶχαν μιά συνέπεια, Ενώ ἐμείς τούς καλούς ἠθοποιούς τούς περιφρονούμε, τούς μειώνουμε γιοτί τό ΠΑΣΟΚ ἔφερε τήν... ἰσότητο. Καταργήσανε ἀκόμα καί τίς ἐκτακτες ουμμετοχές. Πώς νά πάει ἕνας καλός ἠθοποιός νά παίξει οἐ ἑνο κροτικό θέατρο μέ μικρό μισθό γιά ἑξι μήνες; Σ' αὐτό τό σημείο ἔχω διαφωνήσει μέ τό ΣΕΗ πέρο γιό πέρα. Σ' ὅλο τόν κόσμο τά θέατρα παίρνουν ἐκτακτους, γιατί οἱ καλοί ἠθοποιοί δέν πηγαίνουν μόνιμα, παίζουν ἑνο διάστημα καί μέ δέλεαρ

Δημήτρης Παπαμιχαήλ: Πολλές ἀνησυχίες γιά τό θέατρο καί γενικότερα.

τρεις ὀνθρωποι εἰδικοί εἶναι πού ἀποφασίζουν τά πάντα. Τρεις ἀνθρωποι κι ὄχι ὁ πάρεδρος. Τά κρατικά θέατρα πρέπει νά γίνουν αὐτόνομα, νά μπορούν νά διαχειρίζονται τήν ἐπιχορήγηση μόνα τους. Πρίν λίνες μέρες ἀπειλήθηκε στάση ἐργασίος στό κρατικό θέατρο θόρειας Ελλάδος καί ἔπρεπε νά ἔρθει ἡ Μελίνα γιά νά λυθεί τό πρόθλημα. Ετοι τά κρατικά θέατρα εἶναι δυσκίνητα. Πρέπει τό κράτος νά τούς δίνει τά χρήματα τής ἐπιχορήγησης, ἀλλά

Ο Κένεθ Μπράναγκ στόν ρόλο τού Ερρίκου Ε'.

Ο νεαρότερος Ερρίκος

Ενας νέος ἠθοποιός ἑρμηνεύει ρόλους τού Σαίξπηρ

Η ἀπαγγελία τών στίχων καί τό σωστό αἰοθημα

«Δέν εἶναι καλό γιά ἕναν ἠθοποιό νά διαθάζει σέ μιά κριτική ὁτι ἀπαγγέλλει σωστά τούς στίχους τού Σαίξηρ. Οἱ μονόλογοι δέν εἶναι ἄριες τής ὀπερας καί οἱ ἠχητικές ἀποδόσεις δέν ἔχουν σχέση μέ τήν ἠθοποιία. Αν ἑρμηνεύσεις τόν χαρακτήρα, ἀν αἰοθάνεσαι τή συγκίνηση, τότε λές τό κείμενο ὅπως πρέπει νά εἰπωθεί. Ο Σαίξηρ δίνει ὀδηγίες στούς ἠθοποιούς μέ τόν τρόπο πού εἶναι γραμμένο τό κείμενο καί μέ ἐξοργίζει ὅταν οἱ κριτικοί λένε ὁτι οἱ νέοι ἠθοποιοί δέν μπορούν νά πούν τούς στίχους».

Ποιός τά λέει αὐτά; Πρόκειται γιά ἕνον σχετικά νέο ἠθοποιό τού Βασιλικού σαιξπηρικού θιάσου τής Βρετανίας, τόν Κένεθ Μπράναγκ, πού τόν τελευταίο καιρό παίρνει μέρας οἐ παραστόσεις τριών ἔργων τού Σαίξηρ: Στόν «Αμλετ» ὑποδύεται τό δύσκολο ρόλα τού Λαέρτη, στήν κωμωδία «Αγάπης ἀγώνας ἄγονος» ὑποδύεται τό βασιλιά τής Ναθάρας, ἀλλά στόν «Ερρίκο Ε'» ἑρμηνεύει τόν ἐπώνυμο ρόλο καί μάλιστα μέ ἐπιτυχία.

Ο Μπράναγκ γεννήθηκε στό Μπέλφοστ τής Ιρλανδίας, ἀλλά ἐγκατοστάθηκε στήν Αγγλία μικρός. Στήν ἀρχή ἐποιξε σέ ἐρασιτεχνικές παραστόσεις, μετά τέλεωσε τή δραματική σχολή καί μόλις 23 ἐτών, προσλήφθηκε στό σαιξπηρικό συγκρότημα. Κανείς σ' αὐτή τήν ἡλικίο δέν ἔχει ὑποδυθεί τόν Ερρίκο Ε' σ' αὐτά τό θέατρο. Ο Πώλ Σκόφιλντ ἤταν 24 ἐτών (τό 1946) καί ὁ Ρίτσαρντ Μπάρτον 26 (τό 1951), ὅταν ἔπαιξαν τόν ἴδια ρόλο καί ὁ Αλαν Χάουαρντ 38 ἐτών. Ας σημειωθεί, ὁτι ὁ Ερρίκος στό ἔργο εἶναι μόνον 28 χρονών.

Ο ρόλος τού Ερρίκου γιά τόν Μπράναγκ καί γιά κάθε νέο ἠθοποιό ἀποτελεί ὀνειρο καί πράκληση, ἰδιαίτερα ὅταν ἡ παράσταση εἶναι τού σαιξπηρικού θιάσου. Πρόκειται γιά μιά δραματική ψυχογράφηση ἑνός ἱστορικού προσώπου. Ο Μπράναγκ λέει σχετικά: «Ο Ερρίκος Ε' εἶναι ἔργο ἑνός νέου ἀνθρώπου πού ἀναλαμθάνει μιά θαυλεία καί μιά ἡγεσία. Εἶμοι νέος καί τό ἔργο παίζεται νεανικά. Προετοιμάσαμε τήν παράσταση σέ ἐννέα ἑβδομάδες καί θά τό κάναμε γρηγορότερα ἀν δέν ὑπήρχαν προθλήματα μέ τήν κατασκευή τών σκηνικών».

Επονερχόμενος ὁτό θέμα τής ἀπόδοσης τού σαιξπηρικού λόγου, ὁ νέος

πού ὁ δήμος πήρε ἔργα ζωγράφων, διαθέτοντας κάποια ἑκατομμύρια, θά ξεσηκωθοῦν καί οἱ λογοτέχνες νά ζητοῦν. Φυσικά, δέν θά ξεσηκωθοῦν νά ζητοῦν χρήματα, γιατί μάθανε πιά μόνο νά προσφέρουν καί νά δαπανοῦν, στή μεγάλη πλειοψηφία τους. Ἀλλά θά ἦταν πολύ δύσκολο γιά τόν δῆμο, τώρα πού τόσα - καί τόσα διατυμπανίζονται γιά τούς 23 σιώνες μας, νά τυπώσει ἀνθολογίες μέ κείμενα τῶν πεζογράφων καί ποιητῶν καί νά τίς στείλει μεταφρασμένες στίς βασικές γλῶσσες σέ δήμους τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καί ὅλλου; Οἱ λογοτέχνες πάλι δέν θά ζητοῦσαν - θά πρόσφεραν: Τά ἔργα τους.

ἰδίως γιά ἕναν νέο. Αὐτό δέν τό λέω γιατί κρατῶ μιά συγκεκριμένη στάση ἀπέναντι στά πασοκικά ἤ στά μελινικά, ἀλλά τό λέω γιατί ἔτσι εἶναι, τό θλεπω ὅταν μιλῶ μέ νέους ἠθοποιούς τῶν περιφερειακῶν θεάτρων καί λένε μέ πολλή αυστολή ὅτι παίζουν στό τάδε περιφερειακό θέατρο, τό λένε σάν νά ντρέπονται. Πηγαίνουν ἀναγκαστικά γιατί δέν ἔχαυν δουλειά καί μόλις βρίσκουν κάτι στό ἐλεύθερο θέατρο, φεύγουν ἀμέσως. Αὐτός ὁ πασοκικός «πλουραλισμός» που δεσπόζει πιά στά ἐπιχορηγούμενα ἀπό τό κράτος θέατρα, δέν κρύβω ὅτι ἔχει φοβερό ἀντίκτυπο καί στό ἐλεύθερο θέατρο, γιατί, ἄπως καί νά τά κάνουμε, παραστάσεις πο-

Μανωλίδου, τόν Κατράκη ἤ τόν Λογοθετίδη καί τόν Αργυρόπουλο, ὁ καθένας στάν τομέα του καί στή δουλειά τους εἶχαν μιά συνέπεια, ὅπως ἀπόλυτη συνέπεια ἔχουν ὁ Κάρολος Κούν καί ὁ Σπύρος Εὐαγγελάτος. Πολύ φοβοῦμαι ὅτι ἔχουμε ξεφύγει τελικά καί ἀποπροσανατολίζουμε σιγά-σιγά καί τό κοινό. Βέβαια, ὑπάρχει μεγάλη κρίση ρεπερτορίου, ὄχι μόνο στό ἑλληνικό ἀλλά καί στό παγκόσμιο. Ὡστόσο, οἱ ξένοι βρίσκουν πάντα δρόμους ἀ ξεφεύγουν ἀπό τίς κρίσεις δραματολογίου. Αφ' ἑνός καταφεύγουν στούς κλασικούς, ἀλλά καί σέ πολυδάπανες παραστάσεις, ἀφ' ἑτέρου παίρνουν καί σπουδαίους ἠθοποιούς.

Δημήτρης Παπαμιχαήλ: Πολλές ἀνησυχίες γιά τό θέατρο καί γενικότερα.

ἠθοποιοί δέν πηγαίνουν μόνιμα, παίζουν ἕνα διάστημα καί μέ δέλεαρ ἕναν καλό ρόλο.

– Ὑστερα ἀπό ὅσα εἴπες παραπάνω, τί θά μπορούσες νά ἀπαντήσεις στό ἐρώτημα: προτιμᾶς νά δουλέψεις στό ἐλεύθερο θέατρο ἤ σέ ἕνα κρατικό;

– Ὁσο ὑπάρχει ἡ σημερινή κυβέρνηση, δέν πρόκειται νά περάσω οὔτε ἀπ' ἔξω ἀπό τά κρατικά θέατρα. Η κατάρα τῶν κρατικῶν θεάτρων εἶναι τά συμβαύλια καί τό γεγονός ὅτι ὅλα πρέπει νά περάσουν ἀπό τήν ἐγκρίση τοῦ παρέδρου. Σέ ὅλα τά ἐπιχορηγούμενα θέατρα τής Αγγλίας,

Πρέπει τό κράτος νά τοῦς δίνει τά χρήματα τής ἐπιχορήγησης, ἀλλά ἐκεῖνοι πού διεθύνουν τά θέατρο νά μποροῦν νά ἀποφασίζουν πώς θά τά ξοδέψουν καί ὄχι περιμένοντας τήν ἔγκριση τοῦ παρέδρου, ἀκόμα καί γιά τό χαρτί τής τουαλέτας. Φυσικά, οἱ διευθύνοντες θά πρέπει νά διαχειρίζονται σωστά τό χρήμα καί σέ περίπτωση πού δέν τούς φτάνουν τά ποσά νά ἔχουν τίς συνέπειες. Ολα αὐτά τά ἀπαισιόδοξα μέ ἀνησυχῶν. Μέ Λύπη θλέπω, ὅτι τά κρατικά θέατρα ἔχουν πετύχει ρεκόρ γιουχαΐσματος στίς παραστάσεις τραγωδίας καί σίγουρα θά γραφοῦν στό «Γκί-

Τόν καιρό αὐτό παύ βρίσκεται στή Θεσσαλονίκη, θριαμβεύουν μέ τήν Αλίκη, στό «Εκπαιδεύοντας τή Ρίτα», συγκεντρώνοντας πλήθη κοινοῦ. Καί μετό τή Θεσσαλονίκη τούς περιμένει μιά μεγάλη περιοδεία στίς Ηνωμένες Πολιτεῖες μέ θαυμάσιους ὅρους, καί κατόπιν παραστάσεις στή Βρετανία, στήν πατρίδα τού συγγραφέα τού ἔργου. Μιά καριέρα πού ἀρχισε καί συνεχίζετσι μέ ἐπιτυχίες. Αλλά κι ἕνας καλλιτέχνης μέ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τά ὅσα συμβαίνουν καί μέ τά ὅσα ἀπειλοῦν τά θέατρο, τόν πολιτισμό μας, τό πλαίσιο τής ζωής μας. Αὐτός εἶναι ὁ Δημήτρης Παπαμιχαήλ.

Τό ἑλληνικό διήγημα

ΠΑΝ ΔΩΡΗΜΑ ΤΕΛΕΙΟΝ

Τοῦ Γιώργου Δέλιου

Η ΠΟΛΙΧΝΑ πηρε νά θραδυάζει. Τό τραγούδι τού τζίτζικα –ἕνα ὁλόημερο ἀσταμάτητο θόμβισμα– χαμήλωνε, ἀραίωνε κι' ἔσθυνε. Οἱ σκιές ἀποσύρθηκαν, μιά ἀνόλαφρη ἀνεμορριπή ἔφερε ὡς τό γραφικό τοπίο μέ τά πυκνά πεύκα, τήν κρυστάλλινη ὀσμή τής νοτισμένης γής.

–Θάρθει καί κατά δῶ ἡ βροχή.

–Τώρα γρήγορα, δέν τά φαντόζομαι. Ισως ἀργά, ἀταν θάμαστε στάν πρώτο ὕπνο.

Μιά μουρίλα εἶχε κατακαλύψει τάν ὁρίζοντα κατά τόν Ολυμπο, τόν Κίσσαθο, τό Πήλιο. Η θάλασσα ἀπό στιγμή σέ στιγμή, ἀποκτοῦσε τίς πιό ἀπίθανες ἀποχρώσεις· πρόσινη, θαθυγάλαζη, σκουρωπή, οὐδέτερη. Εδῶ κι' ἐκεί μάνο, πάνω στό μελαμψό κορμί της, ἀσημιζαν οἱ ἀφροί ἀπό τά κυνηγημένα κύματα.

–Γείρτε τίς πάρτες!

–Καλά εἶναι ἔτσι ἀνοιχτές· ἀερίζονται οἱ κάμαρες.

Μιά ἀκόμα ἀπό τίς συχνές ἀντιγνωμίες, ἀνώδυνες κι' ἀσχολες, πσύ συχνά - πυκνά ἀκουγόταν μεταξύ τους στόν καθημερινό τους θίο· τίς μετέφεραν σάν φσνέρεμα μικρά τής ἀδολης ἀτομικότητός τους κ' ἐδῶ στήν ἐξοχή, στό διάστημα τῶν καλοκαιρινῶν διακοπῶν, καί τίς γλεντούσαν.

–Μπορεῖς νά μήν πεῖς τό «ὄχι» ὅταν ἐγώ λέω τά «ναί»;

–Δέν εἰν' ἀπ' αὐτά πού νομίζεις.

–Μ' ὁπό τό τί;

–Νάτες οἱ νυχτερίδες. Θά χυμήσουν στήν κάμαρα καί θάχουμε πάλι τά ἴδια.

Αναθυμήθηκαν τή μικρή σκηνή, χτές ἤταν κάν προχτές;... Δίχως σοβαρό λόγο εἶχαν ἀνασταταθεί.

Εἶχε σκοτεινιάσει. Σέ λίγο θάθγαινε τό φεγγάρι καί θά περίχυνε τό μελιχρά του φῶς στήν ἀχανή ἀπεραντωσύνη, στά θράχια παύ ὑψωναν τ' ἀμορφα σχήματά τους πάνω ἀπά τήν ἀκύμαντη θάλασσα στήν ἀκρογιαλιά. Τέτοιαν ὥρα, μαζί μέ τό θλιμμένο τρσγούδι τού γκιάνη, ἔκανε τήν ἐμφάνισή της κ' ἡ πρώτη νυχτερίδα. Αθάρυθη, ἀνήσυχη, ξεπηδσύσε μέσ' ἀπό τούς παράπλευρους σκοίνους καί τίς λαδανιές, καί φτερούγιζε ὁλοένα, σύρριζα ἀπό τά λιακωτό μέ τίς ξερές φτέρες, ἔκανε τόν κύκλο ὡς τά κοντινά λιόδεντρα, ἐπέστρεφε καί πλανιόταν στή γαλήνια ἐξουσία τής νύχτας. Τ' ἀστέρια ὀχνόπαιζαν στάν οὐρανό. Κ' ἐκεί πού ὅλοι σωπαίναν, ἀκούστηκε τά ἀναφωνητό, γεμάτο ἐκπληξη καί τρόμο.

–Μτήκε μές στήν' κάμαρα».

–Θά θγεί μόνη της. Συχάστε!».

Εκείνες ἔκαναν τά ἀντίθετο... Ξεσηκώθηκαν. Σύρθηκαν πίσω καθίσματα καί πτυσσόμενες πολυθρονίτσες, ἀκούστηκαν θιαστικοί θηματισμοί, ἐκτοξεύτήκαν ἀνιχνευτικές σέ κόθε κατεύθυνση φωτεινές δέσμες τού φακού, στούς τοίχους τής κάμαρας, στά τζάκι, στά παράθυρα μέ τίς ἀσπρες κουρτινίτσες καί τήν ἀνοιχτή σίτα καί μέ τίς ἀσπρες ἐδῶ κ' ἐκεί πιτσιλίδες ἀπ' τό πρόσφατο ουοθδσισμα, πίσω ἀπ' τίς θαλίτσες, στίς γωνιές, στό ταθάνι μέ τά ξυλοτέξ, παντού. Κι' ὅλα αὐτά δίχως προφυλάξεις. Αν τύχαινε καί ξεπεταγόταν ξαφνικά ἀπά κεί πού δέν τήν περίμεναν, ἀν τά νυχάκια της σκάλωναν στά μαλλιά τους, τί λοχτάρα καί τί φάθος, ποιός θά τήν ξέπλεγε; Στήν ἐρεθιομένη φαντσσία τους, ἡ μιά ἀπίθανη εἰκόνα διαδεχόταν τήν ἄλλη παράσταση, τά ἕνα κακό ἤταν πίσω ἀπ' τό ἄλλο. Μπαίναν, θγσίναν, σχεδόν ἀλλόφρονες, ὁμως νυχτερίδα δέ φαινόταν πουθενά.

–Θάφυγε.

–Τί μάς λές; Τόσην ὥρα ψάχνουμε. Δέ θά τήν ἐπαιρνε τό μάτι μας;

–Απ' τό τζάκι. Φτερωτό ποντικάκι εἶναι. Τήν τρομάζει τό φῶς. Εχει ἀπ' τή φύση της ἀνσπτυγμένη σέ μεγάλο θαθμό τήν αἴσθηση τής ἀκοής καί προσανατολίζεται μονάχα ἀπ' τούς ἤχους· ἤχους πού ἐμείς οὔτε τούς ὑποπτευόμαστε. Αποκλείεται νά σκορφάλωσε στό τζάκι καί νά θγήκε ἀπ' τή μικρή κσμινάδα;».

Νά καί μιά στιγμή πού δέν ὀκούστηκε ἡ ἀντιγνωμία. Η παρατήρηση καθησύχασε τίς γυναίκες. Εγειραν τίς πόρτες· κι ὡστόσο οἱ ματιές κι' ἀ νούς τους στρέφονταν στά φτερωτό πνεύμα τής νύχτος πού κάθε τόσο σπόθιζε τόν ἀέρα. Μιά παραπλανημένη ρανίδα ἔφτασε ὡς τό γυμνό μπράτσο της. Η γυναίκα ἔφερε ὡς ἐκεί τό χέρι της.

–Εού πού λές πώς δέ θά θρέξει...

–Ιδέα σου.

–Αφού τήν ἐνιωσα.

Ο καιρός θούρκωνε. Ο ὀποσπερίτης χάθηκε πίσω ἀπ' τά σύννεφα πού πλανιόταν καί κατακάλυπταν τόν οὐρσνό. Η πρώτη θροντή, μουγγή, ρουφήχτηκε ἀπ' τό σύθαμπο. Κ' ὕστερα μιά ἄλλη κοντινότερη. Μέ τήν αἴσθηση μιάς ἀόρατης ἀπειλής σταμάτησαν καί γρύλλοι καί ζουζούνια καί ψίθουροι. Τό κλαδιά τής ἐλιάς ἀνεμοσείσταηκαν, ἡ θάλασσα ράχθιξε κ' ἄφριζε στ' ἀκρογιάλι, οἱ ψυχές ἀποκάρωναν. Τί θ' ἀπογίνονταν ἀν ἡ μπόρα ξέσπαζε πάνω ἀπά τούτη τήν ἐρημική καί πευκόφυτη γωνιά τού Καναστραίου; Αλλο καταφύγιο ἀπ' τό χαμόσπιτο δέν εἶχαν. Πρίν ἀκόμα ἔρθει ἡ ὥρα νά συμμαζευτοῦν χάξευαν τίς ἀστραπές πού σκορποῦσαν τήν πρόσκαιρη λάμψη, τ' ἀστροπελέκια πού μέ τίς σπασμένες ροθδώσεις τους καταξέσχιζαν τό σκοτάδι, ἀκουγαν τίς ἀλλεπάλληλες ὀμοθροντίες πού ἀντιθοῦιζαν στό οὐράνιο χάος. Εἶναι μιά σπάνια εἰκόνα τούτος ὁ σπαραγμός τῶν στοιχείων τῆς φύσης στό ἀπροσπέλαστο διάστημα. Η στάση μπροστά σέ τούτο τό φυσικό φαινόμενο τής ἀντόρας δέν εἶναι ἡ ἰδια. Οἱ διαθέσεις ἀλλάζουν, ἡ αἰσθητική χαρά ὑποχωρεί, καί μονομιάς, στή θέση της θρονιάζεται τό ἐντελώς ἀντίθετο αἴσθημα: τό δέος. Νά λείψει τέτοια θέα μέ τίς ἀστραπές πού πύκνωναν, μέ τούς κεραυνούς πού σφεντόνιζαν τ' ἀκιδωτά τους θέλη στό θουνά καί στό πέλαγος. Ανοσηκώθηκαν ὅλοι τους μέ τίς πρώτες σταλαγματιές. Η θροχή τούς ἔφτασε. Εἶχε νυχτώσει. Πήραν ὅλοι τους ἀ συμμαζεύουν καρέκλες καί σκαμνάκια κί ὀπογυμνωμένα τραπέζια σφάλησαν τίς πόρτες, καί σάν τρομαγμένα πουλιά κούρνιασαν, σχεδόν ἀμίλητοι, σκυθρωποί, περίφοβοι καί σκεπτικοί. Σέ λίγο ἡ μιά πήγε νά χαμηλώσει τό τυτίλι τής λάμπας, ἡ ἄλλη σηκώθηκε καί στεκόταν ὀπραγη καί συλλογισμένη, τό ἀγόρι σκάλιζε τό ραδιόφωνο ἀναζητώντας «τουίστ».

–Τί πάς κ' ἐρχεσοι τώρα;

–Σάμπως τό θέλω;

–Κ' ἐσύ μέ τό ραδιοφωνάκι στά χέρι. Τί ἀκούς μέ τόσα παράσιτα; Κλείσ' το. Καί σέ λίγο μέ ὑψωμένο τάν τάνο:

...στήν πόλη μέ τ' ἀλεξικέραυνα θριοκάμοστε ἡ σ' ἕνα ξεμονοχιαομένο σπιτάκι στήν ἐξοχή; δέ λσγαριάζεις τόν κίνδυνο;

Σάν νάχαν χάσει κι' ὅλας τόν ἔλεγχο τού ἑαυτού τους. Τοὺς κυθερνούσε ἡ ἀμηχανία κ' ἡ ἀνησυχία, ἕνας ἐκνευρισμός ἀθέλητος.

–Εγινε κι' σύτά! Αλλο; – ἀκούστηκε ἡ ὑποταγή.

⁂

ΚΑΤΑΝΤΗΣΑΝ νά μήν ξέρουν πώς νά φερθοῦν· μήτε νά κινηθοῦν, μήτε κάπου νά θιγλίσουν, καθηλωμένοι στίς θέσεις ταυς, δέν εἶχαν πού ν' ἀκουμπήσουν τά πόδια τους, μέ τί ν' ἀπασχολήσουν τά χέρια τους, πού νά στρέψουν τό θλέμμα τους – καί τί νά δοῦν ἄλλωστε;–

...τούς τέοοερες γυμνούς τοίχους, τή λαμπτίσα πάνω ἀπά τό τζάκι πού περίχυνε ἕνα ἀρρωστημένο φῶς, καί δημιουργοῦσε ὀχνές σκιές στή γωνιά μέ τό ἐντοιχισμένο «φανάρι» – μιά προστατευμένη μέ λεπτή πλεχτή σίτα ἀποθήκη μέ φαγώσιμα, λίγο θούτυρο στό γαβαθάκι, γεμάτο νερά γιά νά μή λιώσει, λίγο τυρί στό πιάτο, κουτάκια μέ ζάχαρη καί καφέ, ἕνα μικρό δοχείο μέλι.

...ἡ τό τραπέζι στήν ἄκρη, φορτωμένο μέ ποικίλα ἀντικείμενα τής καθημερινής χρήσης, πιάτα, φλυτζάνια, ποτήρια, μαχσιροπήρουνα καί μιά καράφα μέ πράσινο περίθλημα ἀπό νάυλον, καί κάτω ἀπό τό τροπέζι ἕνα καρτονένιο κουτί πού φύλαγε τυλιγμένο τά μικρά «φαρμοκείο» μέ ὁ,τι ἀπαταίτητο γιά ὥρα ἀνάγκης: σίνόπνευμα, ὀξυζενέ, «χάνσαπλαστ», ὀσπιρίνες, κινίνο, ἰώδιο.

...καί πέρ' ἀπά τ' ἀψυχα σά νά μήν τολμοῦσαν ν' ἀντικρύσουν τίς σκυθρωπές ὀψεις τού ἑνός καί τού ἄλλου μέ τή ζωγραφισμένη κατήφεια, ἐτσιμη, μέ τόν σραμικρό ἐρεθισμό, νά ξεσπάσει σέ θυμό, γιά ν' ἀκουστοῦν οἱ πιό ἀπροσδόκητες παρατηρήσεις.

Οἱ λάμψεις ἔφταναν ὡς μέσ' στό χῶρο τής κάμαρας κ' ἐξαφάνιζαν σκιές στίς γωνιές καί τούς ἔκαναν ν' ἀνατρομάζουν. Οἱ θροντές κ' οἱ κεραυνοί πλήθαιναν· τούς ἔδιναν τήν ἐντύπωση πώς ἔπεφταν ὅλοένα καί οιμότερο, τούς τριγυρίζαν θορρείς· μπροστά τους, στή θάλασσα, πίσω τους, στά ψηλόκορφα πεύκα τής λοφοσειράς. Η μπόρα στή μεγαλύτερή της ἔνταση.

–Δέ μιλοῦμε κάν· ἔτσι γιά νά πάει καί κάπου ἄλλού ὁ νούς μας. Σάς εἶπα τί μού ἔλαχε; Τίς προάλλες ἐκεί πού ρέμβαζα στό σύοκιο, σηκώθηκα καί πήγα ὡς τό λιόδεντρο. Μού κίνησαν τήν περιέργεια δυό καρδερίνες πού συχνοέρχονταν καί κάθοντον σάν πούπουλα στό κλοράκι, καί κελαϊδοῦσαν. Κ' ἐκεί πού λικνίζονταν, πετοῦσαν σάν κάτι νάπιανον στόν ἀέρα, ξαναγυρνοῦσαν καί τρύπωναν μέσ' στίς φυλλωσιές τού δέντρσυ, χάνονταν γιά λίγο καί μισοχαροὐμενες, μισοφθισμένες τόσκοζαν πάλι ἡ μιά μετά τήν ἄλλη μέ τίς χαμηλόφωνες τρίλλιες τους. Καί οἱ λίγο νάτες πάλι, ἔρχονταν νά ταΐσουν τά νεογνό πού πράβαλε τά ρόμφος ἀπ' τή σχεδόν ἀθέατη φωλίτσα του.

⁂

ΑΝ γινόσουν περίεργος θάθλεπες τήν ἰδια κίνηση νά κάνουν κι ἄλλα πουλάκια. Μιά αιταρήθρα, ἕνας τσαλοπετεινός, ἕνας σπίνας, πού ξεπετιοῦνται ἀπ' τούς θάμνους κι ἀφοισιώνονται μέ τό χῶμα. Κάθονται σ' ἕνα λεπτό κλαράκι καί στήνουν καρτέρι.

Μάλις ἀντιληφθοῦν τό ἀμέριμνο μυγαράκι –λέω ἀμέριμνο μά εἶναι τόχα ἀμέριμνο;– ἀρχίζει ἕνα ἄγριο κυνηγητό. Τό ἕνα ἀλαφρόκινητο, μικροσκοπικό, ἀλσνιασμένο, ἀιώνεται νιά νά νλιτώσει, ἀλλόζοντας ἀπότομα κατευθύνσεις, πάτε πρός τά πάνω καί πότε πρός τά κάτω, πάτε κατά δῶ καί πότε κατά κεῖ, παρσπλανεῖ μέ τίς τρελές κινήσεις τό θανάσιμο ἐχθρό του, τά πουλάκι. Κι ἐκεῖνο ἀγωνίζεται νά τό προφτάσει, τό ζυγώνει, κάνει νά τό χάψει κι ἀναπόντεχα τά χάνει, ξαναθρίσκεται σέ ἀπόσταση ἀπ' τό ἐντομο καί ξαναρχίζει ἀδυσώπητο τά κυνηγητό. Θά προσέξατε, δέν μπορεῖ, τί κάνει ἡ ααύρα· μόλις οουρουπώσει, ξετρυπώνει ἀπό κάπου καί ἀναρριχιέται στόν τοίχο, κρύθεται στήν ἀστραχιά, στή μικρή μαρκίζα, στή φρέζα καί περιμένει τίς πεταλουδίτσες νά φτερουγίσουν τρίγύρω στό ἀναμμένο λυχνάρι μέ τήν ἀαετυλίνη. Μεθούν, ζαλίζονται ἀπ' τά φῶς καί πέφτουν στό οτσματάκι της. Τό ἴδιο σχεδόν σάν τήν ἀλεπού τή νύχτα ὅταν κουρνιάζουν οἱ κότες κάπου ψηλότερα, σ' ἕνα δενδράκι, οἐ μιά σκαλωσιά· πάει καί στέκεται ἀπό κάτω καί τίς κοιτάζει, καί τίς κάνει ἐρωτα, καί τίς μαγεύει, τίς ζαλίζει, ὡς πού στό τέλος καταφέρνει νά τίς κατεθάσει ἀπ' τά ψήλωμα καί νά τίς πνίξει. Μάχες γιά τή συντήρηση. Σωστά. Μά κι ἕνας κίνδυνος, ἀσο νά πεῖς. Ενας κίνδυνος πού κυκλώνει κάθε ὑπορξη ὁπως κι ὁν τή δεις, ἀπου κι ὁν τήν συναντήσεις. Στόν οὐρανά καί στή θάλασσα, μέσα στά δόση, στίς δημοσιές, τριγύρω σου, σέ κάθε στιγμή τής ζωής...

...μά θλέπω χαμηλώσατε ὁλοι σας τά μάτια, σά νά μήν τολμάτε νά κοιτάξετε ὁ ἕνας τόν ἄλλο, ἡ μιά τήν ἄλλη. Μάντης θέθαια δέν εἶμαι, μά θαρρῶ πώς ἔρχω πού πάει ὁ νούς σας. Καί μάνο πού μιλάω ὀάς ἐνοχλῶ, ὀάς ἐρεθίζω. Νά μέ συγχωράτε. Καταλαθαίνω πόσο θά θέλατε νά μένετε μονάχες μέ τόν ἑαυτό σας, προσηλωμένες οἐ κάτι τό ἀνώτερο, τά ὑπερανθρώπινο τό θεῖο. Ολοι μας αὐτό κάνουμε σέ τέτοιες ὥρες. Εἶναι ἡ μόνη καταφυγή ὅταν μάς τριγυρίζει ὁ κίνδυνος κι ὅταν μάς δυναστεύουν οἱ ἀνάγκες. Λέμε πώς προσευχόμαστε, ψιθυρίζουμε μέσα μας εὐχές, παρακαλοῦμε. Λάθος. Μή γελιόμαστε. Απλώς ξη-τοῦ-με. Αἰτήματα διατυπώνουμε· πού εἶναι κάτι πολύ διάφορο ἀπά κείνο πού ζητάει ἀπά μάς τούς ταπεινούς αὐτή ἡ ὑπερόνθρωπη δυναμη.

...ὰς προσέχω πού μόλις ἀκουστεῖ ἡ θροντή, σιγοσαλεύετε ἀπά τίς θέσεις σας, καί μέσα σας σιγοψιθυρίζεται: «Χριστός καί Παναγιά!» ἀν δέν ἐπαναλαμθάνετε ἰκετευτικά μιά καί μονοδική παράκληση, νά δώκει ἡ χάρη Του νά φύγει τό κακό ἀπά πάνω μας. Εμείς νά γλυτώσουμε, ἐμείς νά σωθοῦμε. Δέν τό λέμε θέθαια ἔτσι, μά αὐτό ἔννοοῦμε. Αφήνω ἐκείνους πού θρίσκονται καλά ταμπουρωμένοι κι ἀσφαλισμένοι στά σπίτια τους –ἀν καί τό κακό δέν ξέρεις πότε κι ἀπά πού θά σοῦρθει. Σκεφτεῖτε μονάχα τούς ἄλλους, πού τέτοια ὥρα διασκίζουν τούς ὠκεανούς, πού τρέχουν μέ τ' ἀμξέα, στίς δημοσιές, ἡ ποῦ σταλιάζουν ὁπου λάχει, στή ράχη τοῦ θουνοῦ, κάτω ἀπό πουραυιές, σέ ἀχερένιες θοσκσκαλύθες. Η μοίρα τοῦ ἀνθρώπου νό...

Δέν πρόφτοσε ν' ἀποσώσει ὁ,τι πήγαινε νά πεῖ, καί μιό λάμψη, μιά ὀοτραπή καί μιά θροντή τρομαχτική, ταυτόχρονη, ἀκαριαίε, ἔκοψε τή λαλιά του. Τοῦ φάνηκε πώς ἀκουσε κάτι νά πέφτει ἀπ' τά τοιχώματα· τότε μόνα πράσεξε μιά λεπτή ρωγμή στόν τοίχο. Αδύνατα νάταν ἀπ' τόν κεραυνό. Μπορεί ἀλα νάχανε συμβεί μέσα σ' ἕνα ἀπειροελάχιστο διάστημα τού δευτερολέπτου, ὁμως δόνηση καμιά δέν ἔνιωσε. Ισως ἡ σκισμόξα νά ὀφείλονταν σ' ἔλαφρά καθίζηση ἀπό ἐλαττωματική κατασκευή. Τούς εἶδε ὁλους νά σηκώνονται σάν ἠλεκτρισμένοι, νά χάνουν τή θωριά τους, νά σταυροκοπιοῦνται, νά μήν ἔξρουν πού νά σταθοῦν καί κατά πού νά πάνε. Εκείνος ἔκανε ν' ἀνοίξει τήν πόρτα. Τοῦ ρίχτηκαν ὁλοι νά τόν ἐμποδίσουν. «Τρελλάθηκες;» «Μή μαῦ πεῖς πώς δέν ἔπεσε ἔδω σιμά μας». «Καί πού ἔπεσε τί θά κάνεις;». «Αστροπελέκι τό λένε· δέ χορατεύει». «Δέ δοξόζεις τό θεό πού γλυτώσαμε;». «Λές νά ξαναθάλει τήν ἀφεντιά μου στόχο; μιά φορά γίνεται τό κακό.

Αλίμονο σ' ἐκείνους πού τούς ἤταν γραφτό νά τό πάθουν». «Κόπιασε τό λοιπόν νά γίνεις μουσικίδι ὀφοῦ ἐπιμένεις». «Μά γιατί τό λές; Επί τέλους ἄνθρωποι μένουν τριγύρω μας. Κι ἀς θρίσκονται σέ κάποιαν ἀπόσταση ἀπό μάς. Νό μήν ἐνδιαφερθοῦμε;

Αὐτά κι ἄλλα λέγονταν μέσα σέ μιά παροζλη, στό μικρό διάστημα πού δέν ἀκούγονταν θροντές συνεχίζόταν μόνο ἡ βροχή καί πλονιάτον ὁ θόγγος τής θάλασσας. Καθώς μισοόνοιξε ἡ πόρτα, τούς πήρε ὁλους ἕνα νοτερό ἀέρι. Καί μιά πού εἶχε νίνει ἡ ἐνέοεια, προσεχτικά καί μέ κάποιο διστανμό, ἡ πόρτα

βρέθηκε γιά λίγο ὀρθάνοιχτη.

⁂

ΜΕΣΑ στό πυκνό σκοτάδι δέν ἐνιωθες παρά τό χαλασμό, τά μανιασμένα στοιχεία τής φύσης σέ μιάν ὀγρια καί ἀτελεύτητη πάλη. Εκείνος ἀποτόλμησε νά θγεί καί νά φτάσει ὡς τήν ἄκρη τού λιακωτού πού ἐσταζε ὁλοένα. Εκεί στάθηκε, ἀνίχνευσε σύντομα καί λαίμαργα τήν περιοχή. Κόποια φωτόκια ἀμυδρά στ' ἀπόμακρα παραθυρόκια, μαύροι ὀγκοι ἐλιάδενδρων μπροστά του, κι ἴσως τίποτε ἄλλο. Παρουσία ἀνθρώπου πουθενά.

Μά σάν κάτι νά ξεχώρισε τ' ἀφτί του, μπορεί καί νά τού φάνηκε, μέσα στή θία του, πώς ἀκούστηκαν ξεφωνητά· τά πήρε μονομιός ὁ ἀέρας κι ἡ βροχή. Κυρτωμένος, μισσσκυμμένος, ἐπέστρεψε, χτύπησε τά πόδια στό σκαλοπάτι, καί μπαίνοντας, καθώς τίναζε τά φάρεμα πιτσίλιζε τσύς ἄλλους. Στάθηκαν γιά λίγα ἀναυδοι μέ μιά λαχτάρα, μέ μιά δίψα ἀσυγκράτητη ν' ἀκούσουν κάτι ἀπ' τά στόμα του· μιά λέξη, μιά ἐντύπωση.

–Θά πρέπει νά πεταχτῶ ὡς ἐκεῖ!

Ανατρόμαξαν μάνο πού τ' ἀκουσαν· καί μ' ἕνα στάμσ ὁλοι τους:

–Στά καλά σου εἶσαι;

–Κι ὁμως πρέπει.

Αποφασιστικός κι ἀμετάπειστος, ἀναζήτησε τό φαναράκι τής θυέλλης καί τό σπίρτο, τά ἀναψε, φόρεσε τό ἀδιάθροχο, κουκουλώθηκε, καί δίχως νά πεῖ λέξη, ξεκίνησε γυρτός καί σφιχτοτυλιγμένος. Ενιωσε τά πόδια του νά θαραίναυν ἀπ' ταύς σθώλσυς πού μάζευαν καθώς θημάτιζε στό λασπωμένο μονοπάτι, λίγο ἀκόμα καί θάθγαινε σπή δημοσιά, τή στρωμένη μέ χαλίκι· καί κατάπι, προσανατολισμένος ἀπ' τό φωτισμένο παράθυρο, τό μόνο σέ μιά μικρή σειρά κλειστά, παλιά καί γνωστά του σπίτια ψαράδων, θά συναντούσε κάποιον. Μά ὅσα ζύγωνε τόσο οἱ ἀδιατύπωτες ἀμλίες, μιά ἀάρσπη ἀνατταραχή, μιά κίνηση, τάν ἐπειθε πώς διάλου δέν εἶχε λαθέψει στήν κατεύθυνση πού διάλεξε μέσα στό θεοσκάταδο. Πλησίασε. Οἱ πάρτες ἀπό τά ἄλλα χαμόσπιτα ἤταν ἀνοιχτές. Μιά μικρή ἀμάδα ἀντρες καί γυνοίκες εἶχαν συναχτεῖ καί μπούκαραν τήν εἴσοδο τού ἀκραίου χαμόσπιτου. Κλάμοτα καί σπαραγμοί. Τοιρίγματα καί φωνές ὑστερικές στό ἐσωτερικό. Σκιές ὁλοένο πρόθελναν δῶθε κείθε, κατέφταναν ἀπό τριγύρω, μπαινόθγαινον, κινούνταν, μά τίποτα τό πρακτικό δέν πρόσφερναν. Πάνω ἀπ' ὁλη τούτη τήν ἀνατταραχή τής μικρής μάζας, δέσποζαν, χωρίς καμιά συνοχή, ὁμως ἀρκετές γιά νά ἐκφράσουν μ' ὁλη τήν ἀοριστία τους, τήν ἔκταση τού κακού, οἱ λέξεις «Εδῶ», «ἀστροπελέκι», «κατάμεσά τους», «ἡ κακομοίρα ἡ μάνα», «τά παιδιά». Αταίριαχτες καί σχεδόν θάρθαρες τού φαίνονταν ὁλες ἐκείνες οἱ περιέργειες κι οἱ ἐρωτήσεις οἱ φλυαρίες τής συνταγμένης ἀνθρωπομάζας. Τά μόνο πού σύντομα συμπέρανε ἤταν πώς εἶχε συντελεστεῖ ἕνα θαύμα. Δέ μάτωσε μύτη

⁂

ΑΚΟΥΣΤΗΚΑΝ οἱ θαρειοί θηματισμοί πάνω στά θότσαλα. Στάθηκε στήν πάρτα. Χτύπησε, ὅπως πρίν, τά πόδια, τίναξε ἀπό πάνω του τά νερά καί μπήκε.

–Αργησες. Τί ἔκανες τόσην ὥρα; Σώθηκε ἡ ψυχή μας νά οέ περιμένουμε. Λειψά τού φάνηκον ὁ,τι κι ἀν δσκίμοζε νά πεῖ. Τόσο κοτέχοντον ἀκόμα ἀπ' τή κοηνή τής ἀλλοφροούνης πού εἶχε ἀντικρύσει. Η μάνα νά χτυπιέται, νά σπαράσσεται, τά μωρό νά κλαΐει –ὁ μικρός νά τσιρίζει, οἱ τριγύρω νά μπαινοθγαίνουν, νά ρωτοῦν, νά συμμαξεύουν, νά δείχνουν. «Καί, ἀπό κεῖ πέροσε· ἔσκισε τήν τοίχο· κοῖτα τή χαρσμάδα· δέν εἶναι νά σαστίζεις;». Χρειάστηκε κάπος ν' ἀποτρσθηχτεί τό μικρό πλήθος, νά καταλογιάσουν οἱ ὁοκοπες ἐρωτήσεις, νά ἠρεμήσει –ἕνος λόγος– ἡ μάνα, ὡς πού νά ξημερώσει ὁ θεός τή μέρα. Μικρά δέν ἤταν. Εἶδαν τό χάρσ μπροστά τους. Εκεί πού κάθονταν ὁλοι τους –μάνα καί παιδιά– συνταγμένοι στά τραπέζι, νά φάνε ψωμί. Η μάνα τινάχτηκε πάνω κι ἔθαλε τίς φωνές, ἔνιωσε τά πάντα νά σεκούνται, θάρρεψε πώς ἔχασε τά φώς της, δέχτηκε χώματα πάνω της, εἶδαν τ' ἀστροπελέκι νά σέρνεται σά φῖδι κάτω ἀπ' τά πόδια τους...

Αθελά τους εἶχαν θυθιστεῖ σέ μιό ουλλογή. Αν τούς ἔθλεπες πώς εἶχον χαμηλώσει τά μάτια τους καί σώπαιναν, θάλεγες πώς ὁ κοθένας μέ τόν τρόπο του πήγαινε νά συμπληρώσει τά κενά πού ἀφηνε ὁ αὐτοσχέδιος λόγος. Κι ἴσως-ἴσως ἀσύνεια τά πάσκιζαν νά θρούν τήν καίρια λέξη πού θόδινε τήν φρίκη, τήν ἀλλοφροούνη, τήν κατάσταση κρίσης πού πληγώνει τίς ἀνθρωπσ σέ τέτοιες ὥρες καί δέν ξέρει